

10. «Чи потрібно вчити дитину грати в шахи? Виховуємо генія» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://i-medic.com.ua/index.php?newsid=6601>.

Цисик А.В.

*магістрантка група ДО – 61
психолого-педагогічного факультету
ПНПУ імені В. Г. Короленка
Науковий керівник: Гнізділова О.А.
доктор педагогічних наук, професор
кафедри початкової і дошкільної освіти
ПНПУ імені В.Г. Короленка*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У ДІТЕЙ

ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито механізм формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільників, представлено практичне застосування форм організації, методів і засобів навчально-виховної роботи, які сприяють підвищенню інтересу та розвитку мотивації на здоровий спосіб життя у вихованців.

В умовах реформування дошкільної освіти одним із основних завдань є виховання гармонійно розвинутої, здорової і життєрадісної особистості, здатної у повній мірі реалізувати свої фізичні, інтелектуальні, моральні та духовні можливості. У зв'язку з цим проблема збереження і зміцнення фізичного, духовного, психічного і соціального здоров'я, формування у дошкільників здоров'язбережувальної компетенції є важелем виховної роботи і потребує негайного вирішення на теоретичному і практичному рівнях.

Наука і практика доводять, що лише за умови усвідомлення дитиною здоров'я як життєвої цінності, формування потреби бути здоровою, до закінчення ДНЗ у дошкільника вдається сформувати і закріпити навички здорового способу життя, культури здоров'я, як основи гармонійної життєдіяльності й людського щастя. Лише

навчивши малят, як власними силами зберігати і зміцнювати здоров'я, підтримувати високу працездатність, уникати стресових і екстремальних ситуацій, дотримуватися умов безпечного життя, можна виправити критичне положення погіршення стану здоров'я нації [2, с. 6-10].

Аналіз досліджень і публікацій з означеної проблеми свідчить, що розробка методичних основ включення здоров'я в число життєвих цінностей дітей дошкільного віку, формування у них здоров'язбережувальної компетенції знаходиться у стані вивчення. Активний пошук шляхів і засобів формування, збереження і зміцнення здоров'я дітей в умовах сім'ї та ДНЗ ведуть вітчизняні та зарубіжні учені. Досліджено різні аспекти проблеми формування здоров'я в дітей дошкільного віку, а саме: надання дітям знань про основи здоров'я (Л. Лохвицька, С. Юрочкіна та ін.), формування ціннісного ставлення до власного здоров'я (Т. Андрющенко, Г. Беленька, М. Машовець, І. Чупаху та ін.), особливості формування фізичного здоров'я (О. Богініч, Е. Вільчковський, Л. Волков, Н. Денисенко, О. Дубогай, М. Єфіменко, С. Петренко, О. Потужній, Л. Сварковська, Ю. Шевченко та ін.), забезпечення основ здорового способу життя (Н. Андрєєва, Т. Бабюк, Н. Бикова, Т. Овчиннікова, А. Ошкіна, О. Перевертайло та ін.), підготовка майбутніх фахівців з дошкільної освіти до створення умов для збереження здоров'я дітей дошкільного віку (О. Гнізділова, Н. Денисенко, Л. Зданевич, Т. Книш, Н. Кот, Н. Маковецька, В. Нестеренко та ін.).

Практична реалізація стратегічних оздоровчих завдань дошкільної освіти знайшла відображення в основних положеннях наукових праць О. Аксьонової, Н. Денисенко, Т. Книш, Л. Лихолід, С. Лупінович, Л. Мельник, А. Михайліченко, А. Музирової, В. Нестеренко, Л. Швецової. Зарубіжні дослідники (О. Кабачек, Е. Казін,

А. Кузнєцова, С. Мамулов, Д. Соколов, С. Стівенсон) також багато уваги приділяють висвітленню шляхів здоров'язбереження і здоров'яформування у дітей дошкільного віку.

Констатуючи велику кількість досліджень у галузі здоров'язбереження, необхідно відзначити, що у дошкільній освіті роль дитини у збереженні власного здоров'я певною мірою нівелюється, а увага здебільшого акцентується на активності дорослого щодо забезпечення відповідних умов для збереження фізичного здоров'я дошкільників. Оскільки здоров'я є найважливішою цінністю, установка на його збереження має бути основою світогляду як вихователя, так і вихованця. Такий погляд потребує серйозної уваги до формування здоров'язбережувальної компетентності у дитини дошкільного віку як носія резерву здоров'я. При цьому дошкільник має бути активним учасником і творчим суб'єктом навчально-виховного процесу.

Аналіз стану здоров'я сучасних дошкільників засвідчив необхідність розглядати його як чинник благополуччя особистості, родини та суспільства в цілому та фундаментальну цінність буття, формувати у дітей здоров'язбережувальну компетентність як основу здорового способу життя.

Поділяючи думку Т. Андрющенко, виходимо з такого трактування ключової дефініції дослідження «здоров'язбережувальна компетентність дітей дошкільного віку» – свідоме прагнення дитини до здорового способу життя, наявність сукупності знань про здоров'я та чинники його збереження, сформованість здоров'язбережувальних життєвих навичок і здатність до їх адекватного використання у відповідних життєвих ситуаціях [2, с. 6-10]. Здоров'язбережувальна компетентність містить у собі систему життєвих умінь і навичок, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю: здатність керувати своїми рухами, тілом, емоціями, почуттями,

думками, власною поведінкою, процесом задоволення потреб відповідно до системи ціннісних орієнтацій та духовної спадщини людства, взаємовідносинами з соціальним середовищем відповідно до морально-етичних та правових норм поведінки.

Для дитини дошкільного віку важлива не стільки валеологічна грамотність (засвоєння дітьми сукупності знань про здоров'я, чинники його збереження), скільки здатність застосовувати узагальнені знання й уміння для вирішення завдань здоров'язбереження та здоров'яформування. Здобута в процесі життєдіяльності в дошкільному закладі інформація має увійти в повсякденне життя дитини, і на основі усвідомлення і прийняття стати переконанням і мотивацією до збереження свого здоров'я. Не можна забувати, що завданням педагогів є насамперед формування в дітей пріоритетів здоров'я, почуття відповідальності за нього і навчання їх бути здоровими з перших років життя. Адже, якщо особистість стане носієм ідеї здоров'я як основного життєвого пріоритету, то і саме її життя стане плідним, здоровим та довготривалим.

Тож, у структурі здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку принагідно виокремлюємо мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти. Формування здоров'язбережувальної компетенції у дитини дошкільного віку передбачає врахування всіх її складників і можливе лише за умов системності, комплексності освітньо-виховного впливу на особистість дитини [1, с. 11-20].

Формуванню у дітей інтересу до засвоєння знань щодо основ здоров'я сприяли перегляд мультфільмів «Смішарики», «Азбука здоров'я», «Ах і Ох», «Ранкова гімнастика кличе дітей», «Абетка харчування», «Мийдодир», читання літературних творів валеологічної тематики з подальшим їх обговоренням (В.Парамонова «Лікар»,

І.Світличний «Ведмежа хвороба», К. Чуковський «Айболить», М.Стельмах «Чого лис нездужає»), проведення валеохвилинок і бесід, вирішення дітьми проблемних ситуацій. Зокрема з дітьми молодшого віку доцільно проводити бесіди на теми «Що я знаю про себе», «Веселим будеш – здоров'я здобудеш», вирішувати з дітьми проблемні ситуації «Чи втрачають люди воду під час дихання?», «Чи впливає якісний стан повітря на здоров'я дитини», спостереження «Де ховаються мікроби?». Для усвідомлення дітьми необхідності виконання здоров'язбережувальних дій дошкільникам було запропоновано дидактичні ігри «Квітка здоров'я», «Режимний ланцюжок», «Вітаміни – наші друзі», «Їжа: шкідлива і корисна», «Їстівне-неїстівне», «Геть хвороби», «Зваримо смачний борщ і компот».

Стимулюванню мотивації на здоровий спосіб життя відбувалося завдяки проведенню валеохвилинок «Я – чистенький, я – гарненький», «Геть, хвороби», «Сонце, повітря, вода – друзі мого здоров'я».

Когнітивний компонент передбачав набуття дітьми необхідних знань щодо основ здоров'я та чинників його збереження, правил здорового способу життя, оволодіння здоров'язбережувальними життєвими навичками, засвоєння дошкільниками норм збереження та зміцнення здоров'я.

Провідною формою організації навчально-виховного процесу з валеологічної освіти виступило заняття. Основною метою заняття з валеологічного виховання є формування в дітей бережливого і дбайливого ставлення до власного здоров'я, здоров'я інших людей як найвищої цінності на Землі. На заняттях вирішувалися такі завдання:

- формування теоретичних основ про здоров'я людини як складову системи (природа й суспільство), надання інформації про анатомічну будову тіла, закономірності його розвитку, догляду за ним, засоби і технології оздоровлення та лікування;

- виховання у дітей прагнення до здорового способу життя й установки на пріоритет життя;
- формування практичних умінь і навичок, спрямованих на зміцнення власного здоров'я (гігієнічний догляд за тілом, загартування, заняття фізкультурою чи спортом, правильне харчування, використання оздоровчих технологій, прояви доброти, чуйності, милосердя, уваги до інших людей, дотримання правил особистої безпеки життєдіяльності, художня діяльність тощо);
- виховання в дітей бажання брати активну участь в оздоровленні близьких людей, використовуючи набуті елементарні практичні навички [5, с. 68-85].

Завдання когнітивного компоненту здоров'язберезувальної компетентності дітей дошкільного віку реалізувалися у ході проведення занять валеологічної тематики.

Для дітей молодшого дошкільного проводилися заняття на такі теми: «Одягнемо ляльку Оксанку на прогулянку», «Про користь водних процедур», «Харчуємося вчасно», «До нас у гості прийшов дідусь Сон», «Лялька захворіла», «Наші ручки», «Наші ніжки», «Овочі та фрукти», «Ротик – будиночок для язичка», «Носик», «Очі та моє здоров'я», «Щоб ніколи не хворіти, треба руки з милом мити», «Смачна і корисна їжа», «Будь обережним».

Для середньої групи було розроблено цикл занять на такі теми: «Як бути здоровим», «Осінь і наше здоров'я», «Навіщо нам очі?», «Наші біленькі зубки», «Що чують наші вушка?», «У гостях у веселого язичка», «Лікарські рослини від простуди», «Чистенький-здоровенький», «Сон та здоров'я», «Правильне харчування», «Природа та моє здоров'я», «Будь здоровим, малюк!», «У гостях у Вітамінчика»,

«Пригоди Андрійка-хворійка», «Безпечна поведінка», «Поради Феї Чистоти».

Для дітей старшого дошкільного віку запропоновані заняття на теми:

«Чим людина сприймає навколишній світ», «Волосся, шкіра, нігті, їх властивість відновлюватися», «Яка їжа нам потрібна?», «Де ховаються мікроби?», «У здоровому тілі – здоровий дух», «Що відбувається з їжею, коли вона потрапляє до рота?», «Дихання – це життя», «Здоров'я і охайність людини», «Шкіра і моє здоров'я», «Світ рослин у моєму здоров'ї», «Всі ми подібні та різні (статева ідентифікація)», «Наш настрій», «Весна та моє здоров'я», «Щоб здоров'я мати – про нього треба дбати», «Хто здоровий – не сумує, а сміливо в світ іде».

Знання, які вихователі подавали дітям несли у собі необхідну життєво важливу інформацію і були доступними для сприйняття. Дошкільники отримали елементарні знання про себе, своє тіло, функції органів і систем організму. У процесі ознайомлення дошкільників з основами здоров'я ми не обмежуватися лише наданням дітям певного обсягу знань з валеологічної тематики, а й розвивали у них прагнення до пізнавально-пошукової діяльності, вчили дітей спостерігати, оцінювати різноманітні життєві ситуації і робити власні вислови щодо доцільної з валеологічної точки зору поведінки. Діяльність дітей була насиченою почуттями, емоціями і регулювалася мотивами [3, с. 1-4].

На заняттях про здоров'я педагоги використовували досвід народної медицини та педагогіку здоров'я українського народу, поєднували надання інформації про здоров'я та здоровий спосіб життя з використанням різних засобів навчання (музичних, образотворчих, хореографічних, фізкультурних).

Під час проведення занять вихователі враховували дозування та співвідношення інформації (теоретичної і практичної), самостійної

роботи дітей, використовуючи в основному наочні та ігрові прийоми, забезпечували диференційоване навчання та виховання з урахуванням потреб дітей у пізнавальній, ігровій, руховій діяльності, формували у дошкільників уміння активно застосовувати в практичному житті здобуті знання [5, с. 68-85].

Методами навчання, що застосовувалися у процесі роботи з дітьми над формуванням їхньої здоров'язбережувальної компетенції виступили бесіди, розповіді, читання художньої літератури, відгадування загадок, ігри.

Збагачення дітей необхідною інформацією про здоров'язбереження забезпечувалося розповідями вихователів «Як бути здоровим?», «Обережність не завадить», «Бережи здоров'я», «Особиста гігієна», «Лікарські рослини», «Аптека на підвіконні».

Висловленню дітьми власних міркувань сприяли бесіди «Мікробам бій», «Святкуй, гуляй – та обережність знай», «Обережність не завадить», «По дівчинку Нечипуру», «Здоров'я – найцінніший скарб», «З яким настроєм краще почати день?».

Закріплення отриманої інформації відбувалося в дидактичних та театралізованих іграх «Про легковажного Петрика, розумну Наталочку і злу відьму Цигарочку», «Чистуни та замазури», «Урок здоров'я для малят», «Подорож у країну здоров'я», «Хто руки чисто миє – ніколи не хворіє», «Безпечна поведінка».

Усвідомленню необхідності збереження здоров'я сприяло читання літературних творів К. Чуковський «Мийдодир», М. Смирнова «У казковій країні здоров'я», Л. Коротевич «Казка про дівчинку Марійку та бабусю Гігієну», Ю. Смаль «Пані Застуда».

Використання комплексу методів навчання дошкільників забезпечило ефективне засвоєння дітьми здоров'язбережувальних

знань, умінь і навичок, розвиток їх пізнавальних можливостей [2, с. 6-10].

Збагаченню інформації у дітей середнього дошкільного віку про чинники здоров'язбереження сприяли розповіді вихователів «Правильне харчування – здорова людина», «Небезпечні іграшки», «У того здоров'я в порядку, хто любить робити зарядку».

Розуміння дітьми середньої вікової групи сутності здоров'язбережувальних життєвих навичок відбулося під час проведення бесід «Що дарує здоров'я», «Спорт – дарує здоров'я», «Їмо за режимом», «Як прояв емоцій змінює людину?», «Організм відчуває, коли треба їсти», «З яким настроєм, краще починати день?».

Оволодінню дітьми середньої групи здоров'язбережувальними способами дії сприяли дидактичні ігри «Носики, вушка маємо, – про них ми подбаємо», «Малята-здоров'ята», «Азбука настрою», «Корисно – шкідливо», «Абетка здоров'я», «Зваримо смачний борщ і компот», «Що роблять у будиночку», «Правила гігієни», «Добери, що потрібно для здоров'я», «Харчове лото».

Реалізація діяльнісного компоненту здоров'язбережувальної компетентності дітей дошкільного віку проводиться за допомогою провідних форм закріплення життєвих навичок: дослідів, свят, розваг, фізкультурних змагань, вікторин валеологічної тематики, Днів здоров'я.

Для молодшої групи було проведено цикл дослідів на такі теми: «Чи можна жити без очей?», «Миття рук з милом і без мила», «Визначення функцій вуха», «Яку пісню чують вуха», «Упізнай за запахом» тощо.

Для дітей середнього дошкільного віку проводилися свята на такі теми: «День здоров'я», «Подорож у країну здоров'я»; розваги:

«Малята-здоров'ята», «Я здоров'я бережу, сам собі допоможу»; змагання: «Здоров'я дитини – багатство родини», «Веселі старти».

Для дітей старшого дошкільного віку проводилися вікторини валеологічної тематики: «Здоров'я дітей – багатство нації», «Що я знаю про здоровий спосіб життя», «Правильне харчування – запорука здоров'я», «Можливості дарів природи».

Отже, щоб вважатися компетентною, дитина має набути елементарних уявлень про свою зовнішність, статеву належність, роботу основних органів і систем, вікові зміни організму, залежність його стану від харчування та способу життя, вміння уникати дії шкідливих чинників, орієнтуватися у показниках власного здоров'я та нездоров'я. Причому, дитина дошкільного віку не лише має оволодіти системою знань, але й емоційно-ціннісно ставитися до здоров'я, надаючи перевагу позитивним впливам середовища перед шкідливими, руйнівними, висловлювати позицію щодо своїх фізичних можливостей і досягнень, відображати своє позитивне ставлення до «Я-фізичного», до здорового способу життя у малюнках, віршах, з допомогою жестів, міміки, мелодії тощо [2, с. 6-10]. Компетентна дитина – це здорова дитина, в якій наявні показники всіх складових здоров'я – фізичного, психічного, духовного, соціального.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко Т.К. Теоретичні аспекти проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності / Т.К. Андрющенко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2012. – №1(19). – С. 11-20.
2. Андрющенко Т.К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку: Автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 – дошкільна педагогіка. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського». – Одеса, 2015. – 40 с.
3. Бойченко Т.В. Валеологія – мистецтво бути здоровим / Т.В. Бойченко // Здоров'я та фізична культура. – 2005. – №2. – С. 1-4.
4. Вахняк Н.В. Підготовка майбутніх педагогів до валеологічної освіти дошкільників / Н.В. Вахняк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?t=943>.

5. Денисенко Н.Ф. Формування свідомого ставлення до здоров'я // Дошкільне виховання. – 2008. – № 9. – С.68-85.

Цисик А.В.

*магістрантка групи ДО –61
психолого-педагогічного факультету
ПНПУ імені В. Г. Короленка
Науковий керівник: Гришко О.І.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри початкової і дошкільної освіти
ПНПУ імені В.Г. Короленка*

ФОРМУВАННЯ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНИХ ПОНЯТЬ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлюються особливості формування логіко-математичних понять у дітей старшого дошкільного віку. Розкривається сутність основних понять, які засвоюються у дошкільному навчальному закладі.

Вихід України на європейський і світовий рівень обумовлює потребу у створенні нового змісту дошкільної освіти, що об'єднує в собі національні традиції та провідні досягнення світової педагогічної думки. Одним із найважливіших педагогічних завдань, визначених Законом України «Про дошкільну освіту», національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття) є розвиток логіко-математичних здібностей дітей дошкільного віку [2, с. 432].

У сучасних програмах з дошкільної освіти, Базовому компоненті дошкільної освіти серед завдань математичного розвитку і математичної підготовки дітей дошкільного віку визначається необхідність у формуванні не лише певних логіко-математичних понять і уявлень, а й математичної термінології [1, с. 4-19].

У наукових дослідженнях доведено спроможність дітей старшого дошкільного віку розуміти нескладні за змістом наукові